

jat. 30.10.1962

20

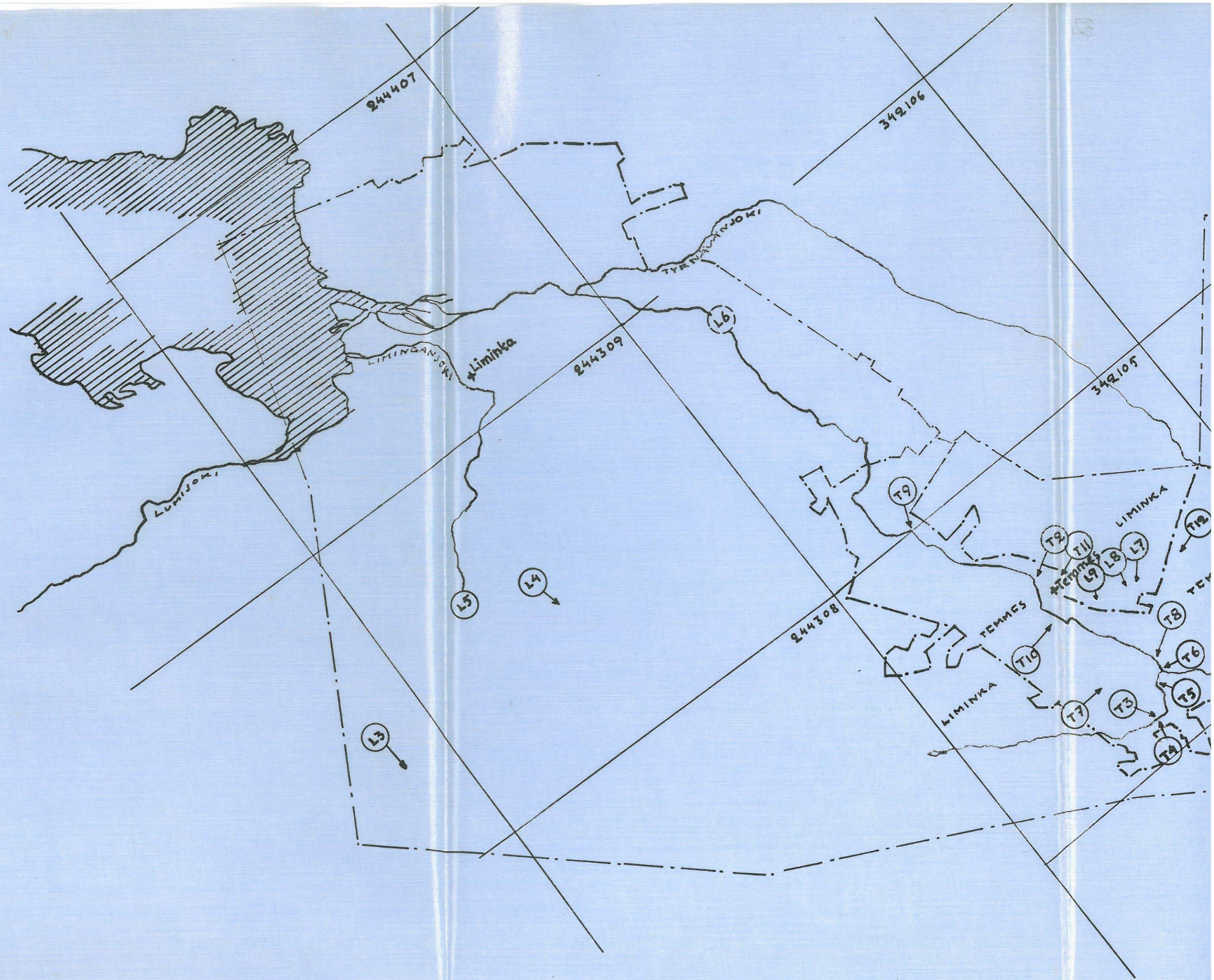
Temmeksen pitäjän muinaisjäännökset

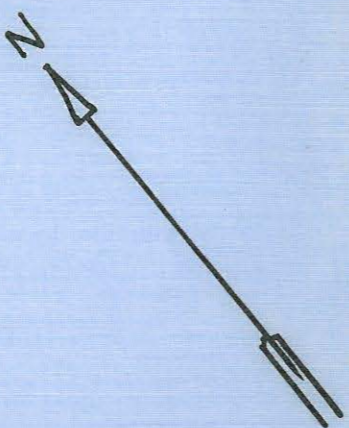
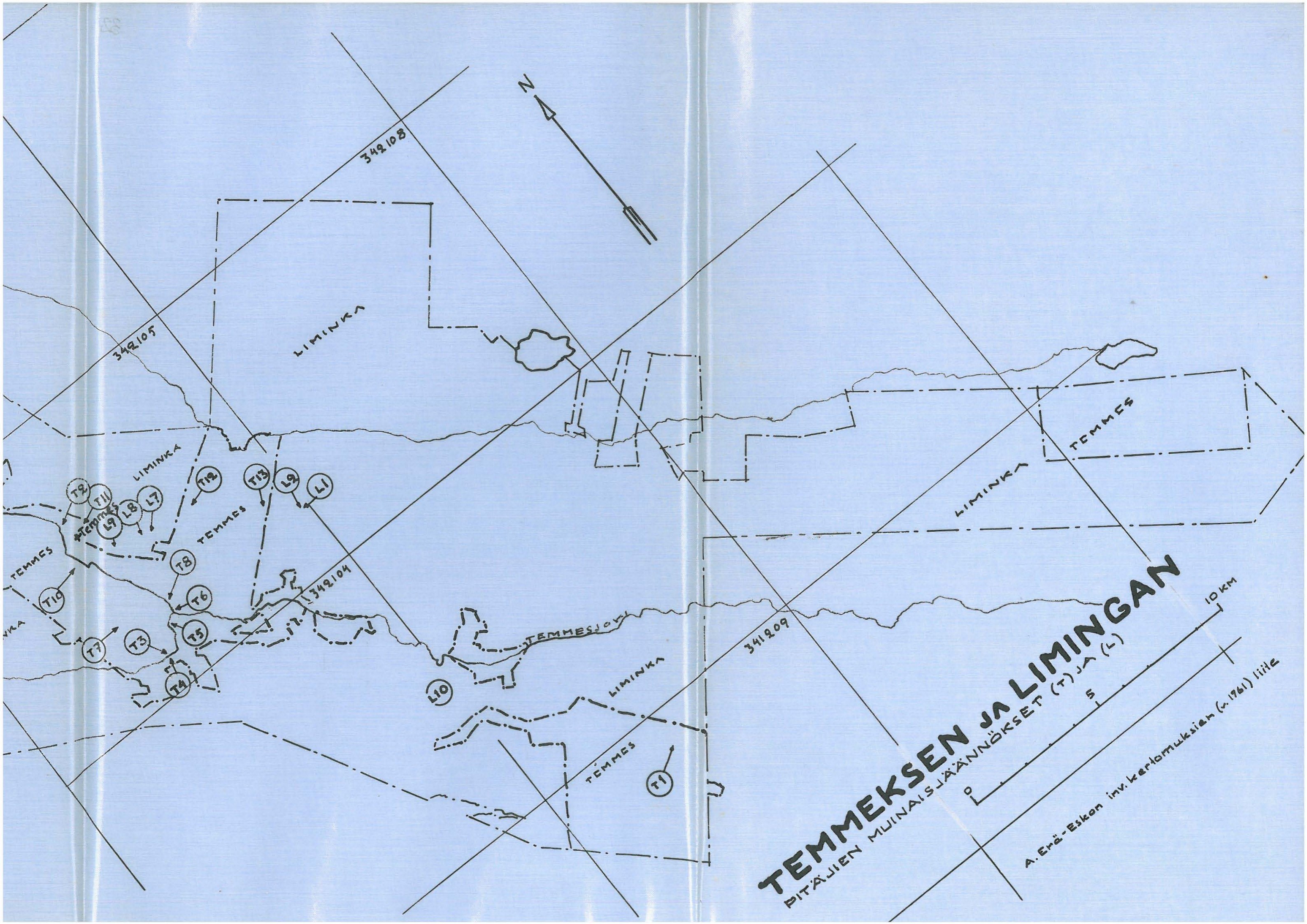
Käydessäni kesällä 1961 Limingan pitäjässä eräiden muinaisjäännösten tuhoamista koskevien ilmoitusten vuoksi käytin samalla hyväkseni erinomaisten oppaideni, opettaja Pentti Koskelan, maanviljelijä Kalle Hongan ja hänen poikansa opettaja Lauri Hongan paikallistuntemusta Temmeksen pitäjän alueella. Heidän osviittojensa mukaan merkitsin kartalle Kansallismuseon top.arkistosta saamani Temmeksen muinaisesineiden löytötiedot sekä tarkastin oppaideni tiedossa olevat pitäjän muinaisjäännökset. Täten suoritettiin parin päivän aikana Temmeksen muinaisjäännösten 'pikainventointi'.

Helsingissä, lokakuun 18 päivänä 1962.

Aarni Erä-Esko

Aarni Erä-Esko

342108

342105

LIMINKA

TEMMES

LIMINKA

LIMINKA

TEMMES

TEMMESJOVI

LIMINKA

TEMMES

341209

342104

TEMMEKSEN JA LIMINGAN PITÄJIEN MUINAISJÄÄNNÖKSET (T) JA (L)

A. Erä-Esken inv. keräyksiä (v. 1961) liite

- T9
- T11
- L9
- L8
- L7
- T12
- T13
- L9
- L1
- T8
- T6
- T5
- T4
- T7
- T3
- L10
- T1

TEMMES 1, kiviesineen löytöpaikka
=====

KM 2780:1 reikäkivi on top.arkiston merkintöjen mukaan löydetty noin v. 1810 Temmekseltä Kärsämän kylän Kujalan talon pellosta. - Kysymyksessä on Kärsämän kylän Kujulan talo, joka sijaitsee Kärsämänojan ja Purasimenojan yhtymäkohdan eteläpuolella, joka näkyy 1:20 000 yleiskartan lehden n:o 341209 ruudussa 58/44. - Löytöpaikkaa ei ole tarkastettu.

TEMMES 2, kiviesineen löytöpaikka
=====

KM 8722:15 tasatalta on top.arkiston merkintöjen mukaan löydetty luultavasti Limingan pit. Temmeskylästä ja kulkenut useammassa kädessä, viimeinen tallettaja kelloseppä Jaakko Kelhä. - Mahdollisesti kysymyksessä on Temmeksen kirkon seutu, josta on löydetty useita kiviesineitä, lähinnä juuri Kelhän talon maat, joita on Temmeksen kirkon pohjoispuolella. Ne näkyvät 1:20 000 yleiskartan lehden n:o 342105 (Temmes) ruudussa 33/76. - Löytöpaikkaa ei ole tarkastettu.

TEMMES 3, reenjalkaksen löytöpaikka
=====

KM 11875

Pohj.-Pohjanmaan Museo Oulussa, inv.n:o 4023 (1025).

Kylä: Oja

Tajo: Palokangas 24¹⁰

Ensin mainittu reenjalas KM 11875 on top.arkiston löytöluettelon mukaan Palokankaan talon 13-16 vuotiaiden kolmen pojan löytämä vuonna 1930. Verifikaatin kartta on hävinnyt, mutta luettelossa ilmoitetaan, että esine on löytynyt Palokankaan talosta n. 300 m koilliseen, pelloksi tehdyn kursunotkelman paikalta n. 75 cm paksun mutakerroksen alla olevan punaisen saven pinnasta. Ilmoitettu suunta ja matka viittaavat selvästi 'kursunotkelman' savenottopaikkaan, josta osa näkyy liitteen A valokuvan oikeassa alareunassa. - Oulun

museon reenjalaksen ilmoitetaan löytyneen jonkin matkaa tästä samoihin aikoihin.

Vrt. T. I. Itkosen julk. SM 1942, s. 28.

Liite A, valokuva: Otettu 'kursunotkelman' eteläreunalta länttä kohti. Reenjalaksen KM 11875 löytökohta lienee kuvan oikeanpuoleisen alareunan paikkeilla, jossa vielä on havaittavissa savenoton jälkiä.

Liite A, karttaluonnos: Palokankaan talon ympäristöä, johon on merkitty ristillä reenjalaksen löytöpaikka TEMMES 3 ja Joutsenojan eteläpuolella sijaitsevat maakummut TEMMES 4 a-b.

Liite A, kartta: Jäljennetty 1:20 000 yleiskartan lehdestä n:o 342105 (Temmes) ruudut 71/33-34. Siihen on punaisilla ympyröillä merkitty löytöpaikat TEMMES 3, 4 ja 5.

TEMMES 4, m a a k u m p u j a ja -k u o p p i a

=====

Kylä: Oja

talo: Perälä 23⁸

omist: ASO, tulee mv. Jussi Sepälle

Palokankaan talon eteläpuolella on vähäisen Joutsenojan ja Perälän taloon kuuluvan "Piispan pellon" välisessä lehtimetsikössä ja pensaikossa soikion muotoisella syvennyksellä varustettu maakumpu, jonka pituus on n. 7 m ja leveys n. 5 m. Sen alkuperää ei tunneta paikkakunnalla.

Liitteen A luonnoksessa osoittaa sen sijaintia merkintä TEMMES 4:a ja karttajäljennöksessä n:o 4 punainen ympyrä.

TEMMES 4:a kummun poikkileikkaus

P.o. kummulta noin 30 m kaakkoon on samassa metsikössä mm. kuoppa, jonka alkuperää ei tunneta. Mielestäni se vaikutti peruna- tms. säilytyskuopalta. Se on Liitteen A luonnoksessa "Piispanpellon" lähellä TEMMES 4:b.

TEMMES 5, kiviesineiden löytöpaikka
=====

Pohjois-Pohjanmaan Museon inv. n:ot 268 ja 788, kirves ja poikkikirves, on ilmoitettu löydetyiksi Humalaisen talon maalta. Edellisen löytöpaikaksi mainitaan lisäksi 'ojan törmä'.

Humalaisen talo sijaitsee Joutsenojan eteläpuolella, lähellä Poikaojaa. Käydessäni talossa en luonnollisestikaan saanut mitään lisävalaisua näihin 60 vuoden takaisiin löytötietoihin. Kuitenkin minulle osoitettiin Joutsenojan törmästä 350 m:n päässä talon rakennusryhmästä etelään paikka, joka oli talon väkeä aina kiinnostanut siinä olevan paksun hiili- ja nokimaakerroksen vuoksi. Tarkastellessani tätä törmän kohtaa en kylläkään todennut hiljattain revenneestä maasta mitään kivikautiseen asuinpaikkaan viittaavaa, mutta en pitäisi sitä mahdollisena, että p.o. esineiden löytökohdat sijaitsivat juuri näillä main.

Liite A, kartta: oletettu löytöpaikka TEMMES 5 on merkitty punaisella ympyrällä. - vrt. TEMMES 3 liiteselostusta.

TEMMES 6, kiviesineiden löytöpaikka
=====

Pohjois-Pohjanmaan Museon inv. n:ot 596 hioimen kappale ja 1766 kiviesine ovat luettelon mukaan talonpoika Eino Vitalin 1900-luvun alkuvuosina löytämiä. Löytöpaikka on arvattavasti Kirkonkylän Vitalin talon RN:o 20¹ maalla, Poikaojan ja Joutsenojan yhtymäkohdan paikkeilla 1:20 000 peruskartan lehden n:o 342105 (Temmes) ruudussa 72/34. - Paikkaa ei ole tarkastettu.

TEMMES 7, k i v i r ö y k k i ö

Perkkauksenkankaalla, Kirkonkylän Hongan talon RN:o 174 maalla on ympäröiviä soita vain hieman korkeammalla kuivalla metsämaalla kiviröykkiö. Saapuessani oppaani, opettaja Lauri Hongan kanssa paikalle oli röykkiö kokonaisuudessaan hajoitettu. Kiviä oli otettu mm. röykkiön luoteispuolelle rakennettuun tulenpitopaikkaan ja niitä oli myös heitetty kasaan raunion lounaispuolelle. Viskoin kivet opettaja Hongan kanssa takaisin alkuperäiseen paikkaansa, läpimitaltaan noin 3 m:n laajuiseen, pyöreähköön röykkiön pohja-alueeseen. Muinaisjäännös lienee ollut alle puolen metrin korkuinen.

Liite B, valokuvat: Otettu eri puolilta Perkkauksenkankaan kiviröykkiötä ennen ja jälkeen (kuvat 2-3) kivien paikoilleen viskomista.

Liite B, Kartta: Jäljennetty 1:20 000 peruskartan lehden n:o 342105 (Temmes) ruutu 72/32, johon kiviröykkiö on merkitty punaisella ympyrällä.

RAUHOITUSTAULU, jonka luovutin opettaja Pentti Koskelalle lienee hänen toimestaan jo pystytetty muinaisjäännökselle.

TEMMES 8, kiviesineen löytöpaikka

=====

Pohjois-Pohjanmaan Museon inv. n:o 1301 kourutaltoa on luettelon mukaan "torpanvaimo Liisa Klauvun löytämä Ylitemmeksen Ylipään kylästä". Kysymyksessä lienee Kirkonkylän Ylä-Klaavun tai Ala-Klaavun talo, jotka sijaitsevat Temmesjoen itärannalla em. Vitalin talon (TEMMES 6) pohjoispuolella ja jotka näkyvät 1:20 000 peruskartan lehden n:o 342105 (Temmes) ruudussa 72/34. - Paikkaa ei ole tarkastettu.

TEMMES 9, kiviesineiden löytöpaikka
=====

Kylä: Haurukylä
tila: Hauru RN:o 6¹¹
omist: Albert Rusila
osoite: Temmes, Hauru

Löydökset: I) KM 13193 piitikari, jonka työmies Pentti Korkala löysi v. 1952 polven syvyydestä ison kiven vierestä pystystä, ja joka häneltä lunastettiin KM:n kokoelmiin 2.000 markalla.

II) KM 15317 lattean hioinkiven puolikas, jonka työmies Korkala löysi edellistä hieman myöhemmin samalta paikalta TVH:n soranoton yhteydessä, ja jonka A. Erä-Esko toi vuonna 1961 KM:n kokoelmiin.

Löytöpaikka sijaitsee Haurun talon päärakennuksesta noin 200 m koilliseen, TVH:n tekemän sorakuopan itälaidassa, jossa isäntä Albert Rusilan ilmoituksen mukaan on vielä paikoillaan piitikarin löytötiedoissa mainittu iso kivi. - Tämä alue on Temmesjoen rannoilla olevia tasaisia peltomaita reunustavaa, mäntymetsäistä kangasmaata. Vuonna 1952 painettuun peruskarttaan ei vielä ole merkitty p.o. hiekkakuoppaa, ja siinä näkyy maasto ehyenä harjun niemekkeenä, joka on 35 m- korkeuskäyrän yläpuolella. Suorittamassani löytöpaikan tarkastuksessa en onnistunut löytämään lisää esineitä tai niiden sirpaleita, mutta paikan sijainnista päätellen kysymyksessä on ilmeisesti soranotossa kokonaan tuhottu kivikautinena asuinpaikka.

Liite D, valokuva 1: otettu lounaasta, etualalla jo nurmettunut sorakuopan pohjaa ja kiven päällä maanviljelijä Albert Rusila osoittamassa kiviesineiden löytökohtaa.

Liite D, valokuva n:o 2: otettu pohjoisesta. Etuvasemmalla kuopan reunassa seisova mies on kiviesineiden löytökohdalla, taustalla hämöttää Temmesjoen rantapeltoja.

Liite D, luonnos, johon löytöpaikan lisäksi on merkitty myös 35 m -korkeuskäyrä peruskartan mukaan.

Liite D, kartta, jäljennetty 1:20 000 peruskartan lehdestä

n:o 342106 (Tyrnävä) ruutu 80/31, johon kiviesineiden
KM 13193 ja KM 15317 löytöpaikka on merkitty punaisella
ympyrällä.

TEMMES 10, kivitaltan löytöpaikka
=====

Kylä: Kirkonkylä
Talo: Haapaseppä RN:o 12⁵
Omist: Otto Haapala
Osoite: Temmeksen kk.

Löytö: inv.n:o 4217 Pohjois-Pohjanmaan Museossa, Oulussa.
Luettelon mukaan esineen on löytänyt isäntä Otto Haapala
kyntäessään v. 1941 takalopeltoa vähäsen kukkulan takana
kankaan laidassa, jota silloin otettiin kedosta ylös. Paikka
on n. 200 m länteen Haapaseppän talon päärakennuksesta.

Löytöpaikkaa ei ole tarkastettu, mutta se sijaitsee
Temmesjoen ja Haapaojan yhtymäkohdan lounaispuolella ja näkyy
1:20 000 peruskartan lehdellä n:o 342105 (Temmes) ruudulla
75/32.

TEMMES 11 ks. siv. 8

TEMMES 12, kiviesineiden oletettu löytöpaikka
=====

Patikoidessani Heikinkankaalta Limingan Linnamaalle näytti
oppaani, opettaja Lauri Honka matkan varrella vanhan hiekan-
ottopaikan, josta noin 40 vuotta sitten oli löytynyt puner-
tava hiekinlaaka, jonka paksuus oli arviolta n. 2 cm ja
läpimitta n. 70 cm. Kivi oli kauan ollut lasten leluna,
mutta sitten aikojen kuluessa hävinnyt. - Löytöpaikka on
nimeltään Vallinselkä ja lienee Kirkonkylän Sarkkisen talon
RN:o 9¹⁴ maalla. Se näkyy 1:20 000 peruskartan lehdellä
n:o 342105 (Temmes) ruudussa 74/36, jonka jäljennökseen
liitteessä C hiekkakuopan kohta on merkitty punaisella ympy-
rällä.

TEMMES 13, k i v i r ö y k k i ö
=====

Remesnevasta itään haarautuvan, varsin vesiperäisen suo-
alueen L o t i m o n s a l m i-nimisen kohdan eteläpuoleisessa
metsikössä, joka tavallaan kuuluu Jätinkirkostaan tunnetun
Linnamaan kankaaseen, on ehyenä säilynyt kiviröykkiö. Se
sijaitsee Kirkonkylän Vitalin talon RN:o 20¹ metsäsaralla.
Röykkiön pohja on loivasti soikea NW-SE suunnassa ja kool-
taan 4 - 5 m, korkeutta sillä lienee noin 30 cm. Kivet,
jotka miltei kokonaan ovat sammalen peitossa, ovat läpimi-
toiltaan n. 20 - 60 cm.

Liite C, valokuva: otettu kaakosta, jolloin Lotimonsalmi hää-
möttää puiden takana oikealla. - Varpukasvillisuuden seasta
vain hieman koholla oleva kiviröykkiö on kuvassa seisovien
opettaja Pentti Koskelan (vas.) ja Lauri Hongan (oik.) väli-
sellä alueella.

Liite C, luonnos, johon Lotimonsalmen röykkiön sijainti on
merkitty.

Liite C, kartta I, jäljennetty 1:20 000 peruskartan lehdestä
n:o 342105 (Temmes) ruutu 73/38, johon röykkiö on merkitty
punaisella ympyrällä.

Liite C, kartta II, jäljennetty 1:20 000 peruskartan lehdes-
tä n:o 342105 (Temmes) ruutu 74/36, johon hioinkiven löytö-
paikka TEMMES 12 on merkitty punaisella ympyrällä.

RAUHOITUSTAULU, jonka luovutin opettaja Pentti Koskelalle
lienee hänen toimestaan jo pystytetty Lotimonsalmen kivi-
röykkiön viereen.

TEMMES 11, kivesineiden oletettu löytöpaikka
=====

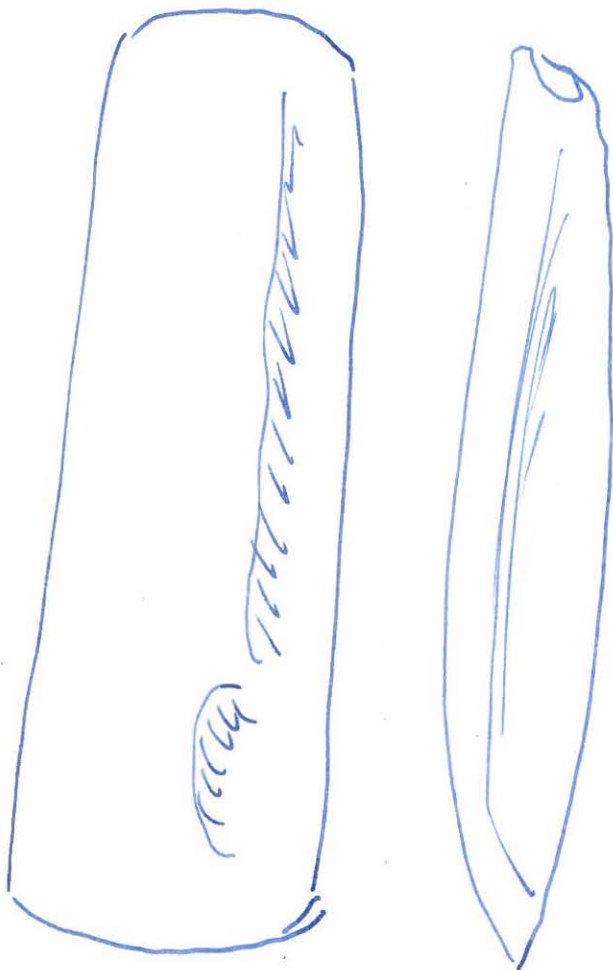
Temmeksen kirkonkylän seudulta, jonka tuntumasta on löydetty useita kivesineitä, lienevät peräisin myös ne hioinkivet, jotka ovat säilytettävänä Temmeksen kirkonkylän kansakoululla.

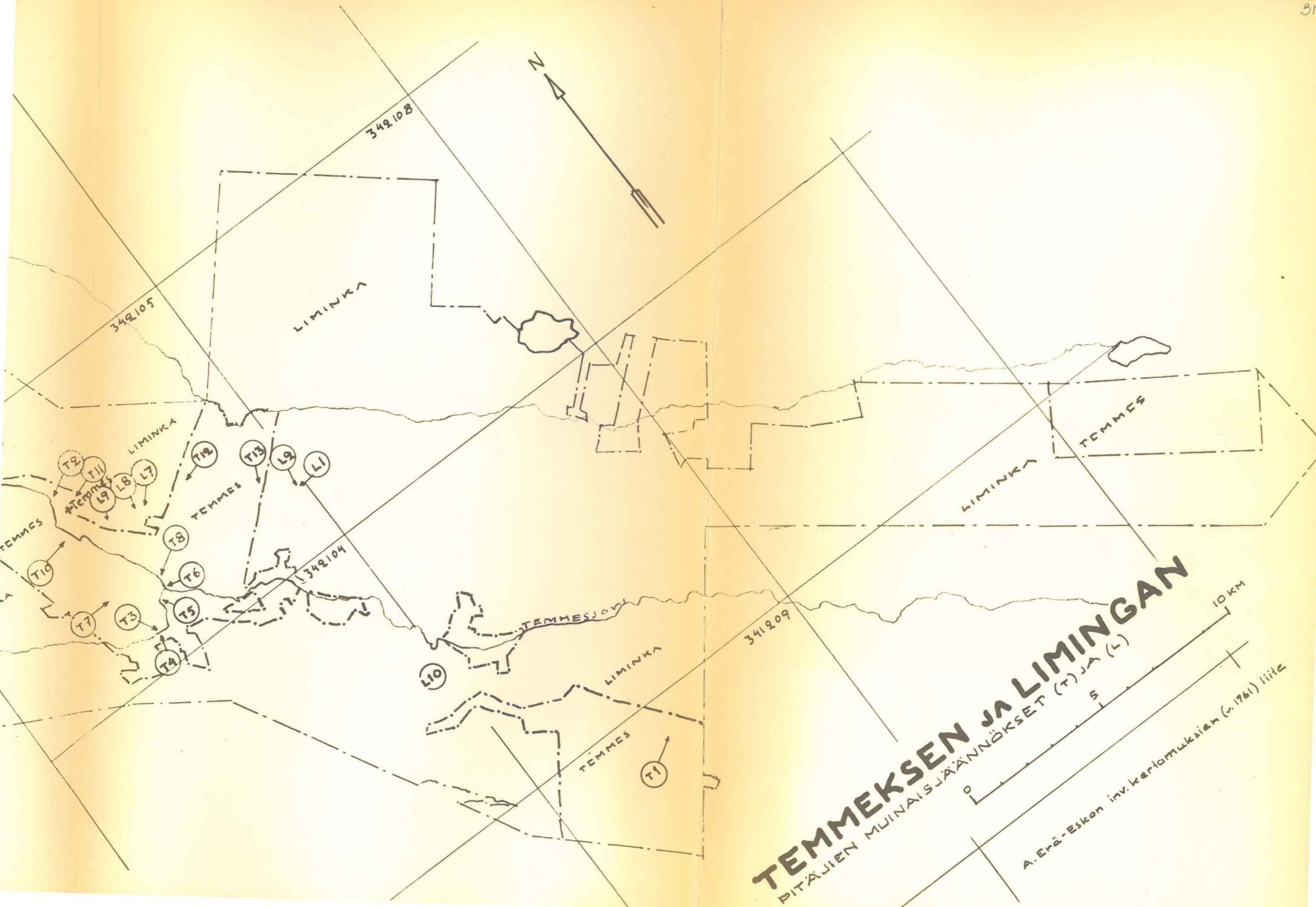
Temmes, kylä Oja, talo Palokangas RN:o 24:10

TEMMES 3, kiviesineen löytöpaikka

Käydessäni 19.7.1961 Rovaniemellä Niskanperän kansakoululla minulle näytettiin oheisen luonnoksen osoittamaa muotoa ja kokoa oleva poik-
kiteräinen kivikirves, jonka sikäläinen opettaja Honka oli tuonut
koululle opetusvälineeksi. Esine on löydetty Temmeksen Palokankaan
talon pihasta.

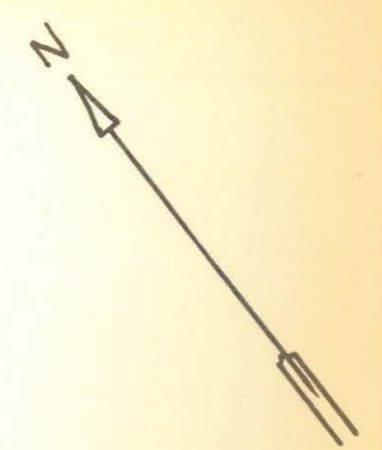

TEMMEKSEN JA LIMINGAN PITÄJIEN MUINAISJÄÄNNÖKSET (T) JA (L)

A. Erä-Eskon inv. kartomuksien (v. 1941) liite

342108

342105

LIMINKA

LIMINKA

TEMMES

TEMMES

LIMINKA

TEMMESJOVA

LIMINKA

TEMMES

342104

341209

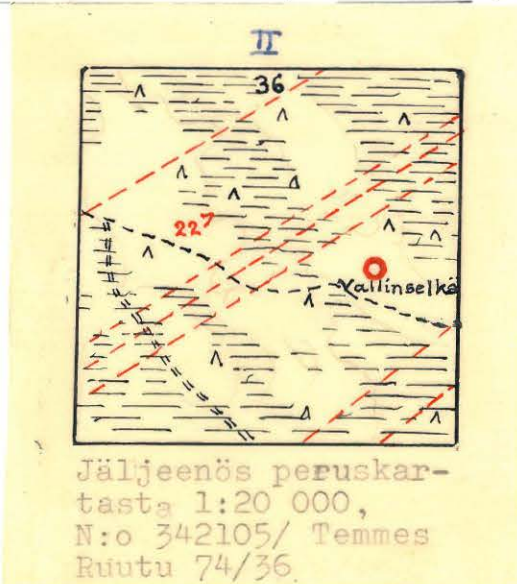
10 KM

- T2
- T11
- L9
- L8
- L7
- T12
- T13
- L9
- L1
- T8
- T6
- T3
- T5
- T4
- L10
- T1

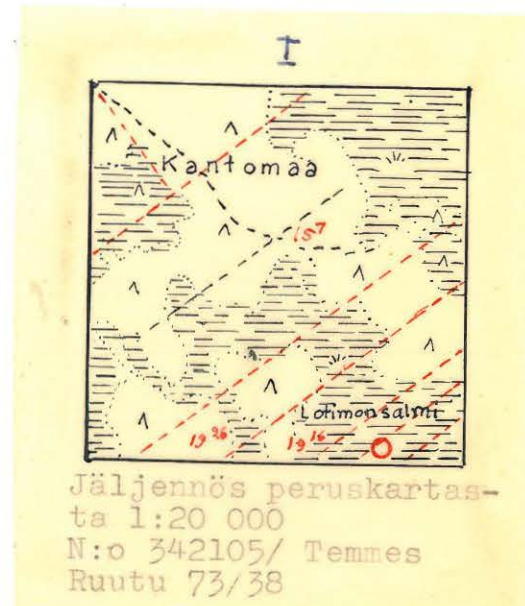

F. 25992

TEMMES 13 Linnamaan Lotimonsalmen kiviroykkiö

Jäljennös peruskartasta 1:20 000, N:o 342105/ Temmes Ruutu 74/36.

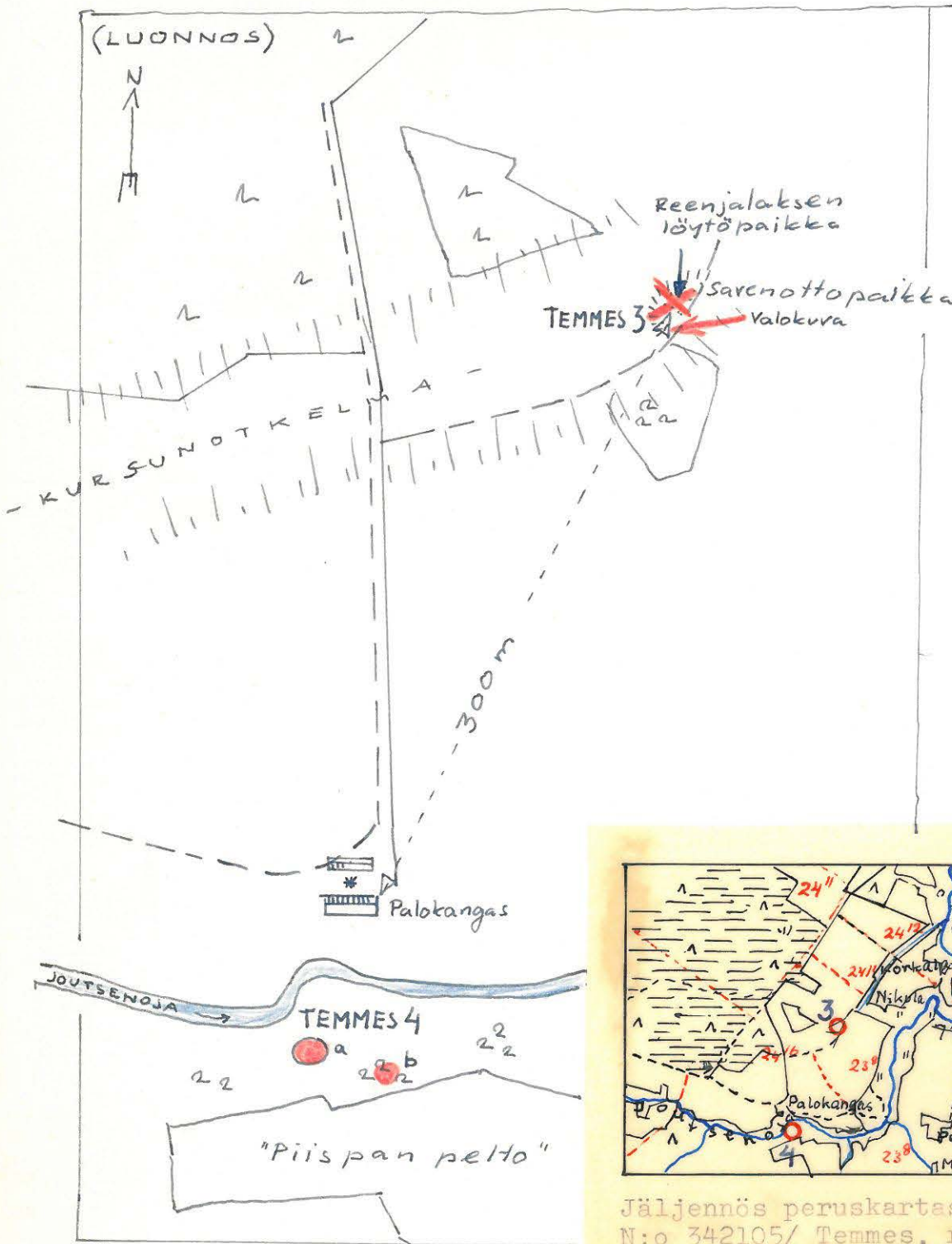

Jäljennös peruskartasta 1:20 000 N:o 342105/ Temmes Ruutu 73/38

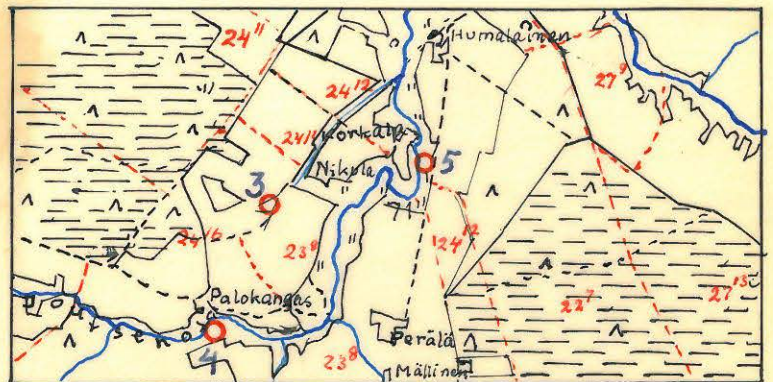

F. 25870

TEMMES 3 reenjalaksen löytöpaikka Palokankaan talon maalla

ERÄ-ESKO 1961

Jäljennös peruskartasta 1:20 000
N:o 342105/ Temmes, ruudut 71/33-34

TEMMES 7 Perkkauksen-
kankaan kiviröykkiö

F. 25919

F. 25920

F. 25921

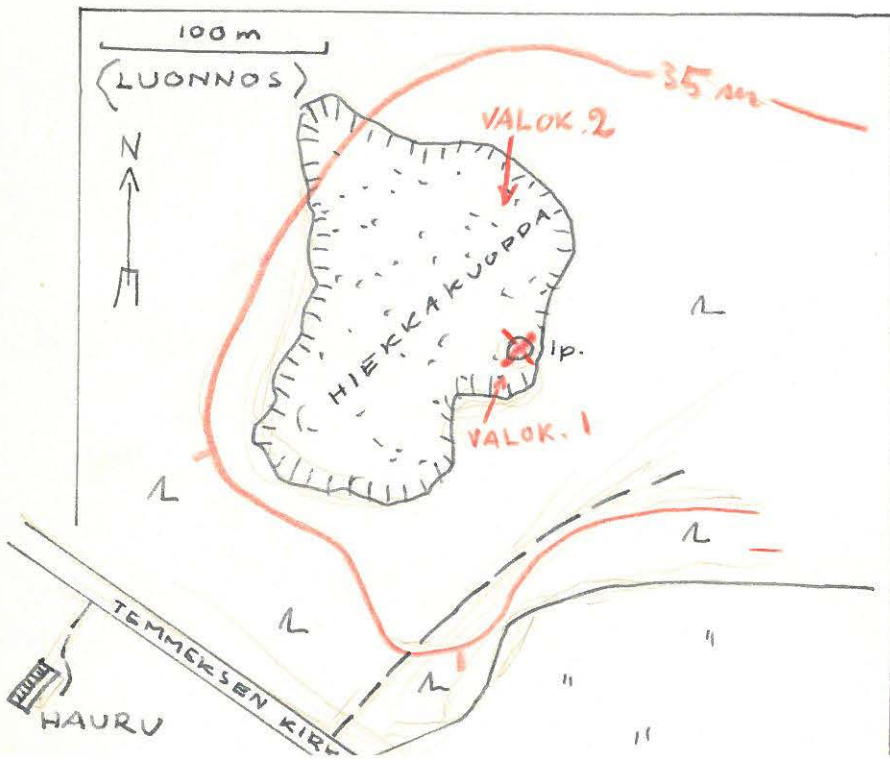

F. 25923

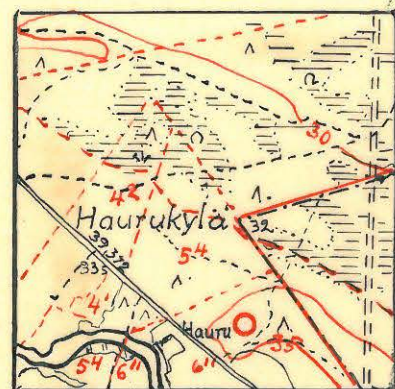
TEMMES 9 kiviesineiden löytöpaikka Haurukylän Hauruntalon maalla.

F. 25924

ERÄ-ESKO 1961

Jäljennös peruskartasta 1:20000
N:o 342106, Tyrnävä
ruutu 80/31